

toe te voegen, dat Calvijn later van deze dwaling is teruggekomen en in zijn commentaar op Genesis 2:3 schreef: *God heeft elken zonden d'oor ruste bestemd, opdat zijn eigen voorbeeld tot een duurzame regel zou zijn. En: die instelling is niet voor een enkele eeuw of volk, maar aan heel het menscheit geslacht gegeven.*

Met dit al heeft hij in de verschillende uitgraven van zijn Institutie het laten staan. De orde in de kerk eischt nu eenmaal, dat wij juist op den eersten dag saamkomen. Het ideaal zou zijn, dat wij dagelijks bijeen kwamen, opdat het onderscheid der dagen werd opgeheven.

Tegen deze „onderscheiding der dagen“, „discretio dierum“, ging dan ook de door Calvijn en de andere Reformatoren zeker te ver gedreven strijd.

En tevens ging die strijd tegen het binden der conscientie aan een andere wet, hetzij van Staat of Kerk, dan de Wet van God; want: *De Heere is onze Wetgever.* (Jesaja 33:22).

„O, God, mijn God!“

En dat ik inga tot Gods altaar, tot den God der blijdschap mijner verheuging, en U met de harp love, o God, mijn God. Wat buigt gij u neder, o mijne ziele, en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven. Hij is de meêguldige verlossing mijns aangezichts, en mijn God. Psalm 43:4, 5.

De bloemknop voor het gebed ontluikt in de kinderziel niet dan uiterst langzaam. Niet, alsof het kindeke niet reeds vroeg zekeren heiligen aanranding voor het gebed had. Maar al zet de knop zich vroeg, het is toch een heel andere vraag, wanneer die knop zal zijn ontloken.

Maanden lang is het jonge wicht erbij geweest, als moeder bad, maar zonder er iets van te ontwaren, ja, niet zoo zelden moeders gebed sturend door zijn huilt. Maar eindelijk komt er toch een oogenblik, dat het voor de eerste maal onder het bidden van moeder of van andere huisgenooten een eigenaardige gewaarwording ondergaat en voor 't eerst onder den indruk komt van het heilige. Teedere moedervroomheid poogt dan die indrukken te bevestigen. En niet lang meer, of ook het kindeke knielt met als moeder knielt, en als het naar bed wordt gedragen, begint 't eerste pogen om het ook zelf te leeren bidden. Dan vouwt moeder de handjes saam, sluit de oogjes en zegt een simpel gebedje voor. „Tien, twaalf woorden. En het lieve wicht prevelt van zijn kinderlijpjes, wat moeder voorzei na.

Doch hierna is de vorm het wezen reeds vooruit. De indruk van eerbied en ontzag voor de majesteit van het Eeuwige Wezen is er wel. Zelfs mint ook een jong wicht dat eerste bidden. Maar toch heeft dat Eeuwige Wezen zich nog niet in klaarbewustzijn vorm aan de kinderziel ontleend. Vandaar, dat een jong kind spoedig het bidden tot Jezus aanleert, dan het rechtstreeks bidden tot den Hoogen God. Wat het jonge kind in zijn gebedje uitsprekt, is daarom nog niet zijn spreken tot God. Het kind spreekt na, en als 't eerst zelf iets in zijn gebed vlecht, dan is 't geen een biddend, maar een vragen om iets, om iets wat het kind bezighoudt in zijn kinderwereld. Maar dat alles is en blijft een inspreken in een onbekend Heilig, dat boven of om zijn bedje is. Het volgt alles een gestadige, maar langzame ontwikkeling, en van een bidden uit eigen zielsaandrif tot een God die persoonlijk is aan te spreken, en die, eenigzins althans, persoonlijk gekend is, bespeurt ge in den regel vóór het tiende jaar uiterst weinig. Er zijn uitsonderingen bij kinderen van vijf, zes en zeven jaren, vooral zoo ze vroeg sterven, kort vóór hun sterven. Gewoonlijk daarentegen komt het voller ontluiken van den bloemknop tot een eigen, persoonlijk en bewust gebed, niet veel vóór het twaalfde jaar.

En dat te meer, waar achter dat tiende en twaalfde jaar veelal een ongunstige drielat jaren lagen, waarin het kindeke onder lange geboden stil moest zitten, en de moederlijke teederheid van het leeren bidden, ongemerkt en onwillig keurig in een geheel vormelijk dwingen om oogen dicht en handen samen te houden, omsloeg.

Wat God zelf reeds in die jonge jaren aan de kinderziel werkte, weten Gods engelen, maar weten wij niet. Ons wordt er eerst in het eind de vrucht van openbaar. En juist die vrucht begint zich omstreeks het twaalfde jaar te openbaren. Op dien leeftijd merkt men reeds, of er vrome zin in het hart opkwam, of wel dat er onverschilligheid voor, zoo geen tegenzin tegen het Heilige opwoelt. Maar teekent zich een vrome gesteldheid des harten af, dan is het deze leeftijd ongeveer, waarin God zelf de taak van moeder overneemt en den knap of het jonge meisje tot een eerste persoonlijk, uit eigen aandrif, bidden uitlokt.

Maar ook vandaar tot het oogenblik dat de ziel in het: „O, God, mijn God!“ uitvloeit, is de weg nog lang.

Veelal is de vriendelijke, teedere glans van het kinderlijk gebed tegen de jaren dat men volwassen wordt, niet weinig verdonkerd. Er is dan een geheel andere wereld van gedachten uit allerlei boeken en gesprekken in het bewustzijn gedrongen, en die nieuwe wereld van gedachten steekt zoo bitter prozaïsch af bij de poëzie van het gebedsleven; of ook wil ze schitteren in een keurbundel van idealen, die ja, een dwepen met rijke plannen en voornemens en verwachtingen bevorderen, maar niet meer geconcentreerd zijn in de aanbidding van een Eeuwige, heerlijk Wezen.

Die twee stroomingen, de stroom van het praktische en ideale leven in zijn veelheid, en de eenheid van ons leven gelijk 't saamgevat ligt in het gebed, worstelen dan met elkander, en soms gaat het gebed in die worsteling voor altoos onder. Er zijn er, helaas, die, als kind vroom, als man alle bidden verloorde hebben.

Ook komt het voor, dat het bidden standhoudt en wint in ernst en diepte, maar met afstooting van de wereld, zodat het wereldleven er onverzond naast blijft staan; tot almeer een vaak zickelijke mystiek of overspannen spiritualisme zich van de ziel meester maakt.

Maar in den gewonen weg der vroomheid volgt op die periode van worsteling een tijdperk van geestelijke vastheid. Men heeft nu de verhouding tusschen zijn zieleleven en zijn leven in de wereld geregeld. Het scheepken drijft nu niet meer naar grill van wind en golfslag. Er is een roer aan het scheepken aangebracht,

er is een kompas aan boord genomen, de zwaarden kunnen zwaaiwaars worden neergelaten. Zoo kan de ziel zelf koers bepalen, als ze de wateren der levenszee doorsnijdt. En zoo gaat dan een krachtig zich wijden aan zijn levenstaak met een steeds rijker zich ontplooiend gebedsleven saam.

Zelfs beginnen almeer die beide, de sfeer van het gebedsleven en de sfeer van het beroepsleven, elkander te dekken.

De oogenblikken van het eigenlijk gebed vermengen zich, doordien onder den arbeid door, de zielsverheffing tot God veelvuldiger wordt en het schietgebed zich vermengvuldigt, tot eindelijk almeer een biddende gesteldheid aan de ziel gemeenzaam pleegt te worden. En omgekeerd wordt in het stil gebed almeer geheel de levenstaak ingedragen, en gevoeld dat het gebed niet gehonden ligt aan enkele heilige uitingen, maar heel ons aanrijnt, met al den nood die het aankleeft, aan God opdragen en in God heiligen mag.

Zoo klimt het gebed in betekenis, zoo begint het geheel ons leven te overschaduw, zoo wordt het in toenemende mate onzes levens kracht.

Het „goed gebeden is het halve erwerk“, eerst anderen nagezegt, wordt nu salve verking. En zoo nadert het oogenblik, waarop eindelijk het „o, God, mijn God“, de klare, zuivere uitdrukking kan worden van wat het innerlijk zieleleven ervaart en geniet in zijn intiemst heilige opwellingen.

Te vroeg over de lippen komend, zou dat „o, God, mijn God“, schuldige egoïsme, begeerlijke zelfzucht zijn. Een nemen van den hoogen God voor zich. „Mijn“ God, zonder te denken aan de anderen. Een gebedsronde, zoo aangrijpend in het „Onze Vader“ overwonen. Altoos een bidden: niet geef mij, maar geef ons ons dagelijks brood; niet vergeef mij, maar vergeef ons onze schulden; niet verlos mij, maar verlos ons van den Booske. Voor God nooit alleen, maar in de gemeenschap der liefde met al Gods heiligen staan. Bidden, zooals ge een lid in het Lichaam van Christus zijt, niet als waart ge een eenling op u zelf.

Maar daar gaat het „o, God, mijn God“ dan ook onder geen enkel opzicht tegen in. Het doet op heel iets anders. Het komt op uit het heel ander besef, dat God de Heere niet maar voor al zijn kinderen zorgt, gelijk een Vorst over zijn miljoenen onderdanen waakt, maar dat de Koning der koningen dit op alle vorsten der aarde voor heeft, dat Hij al zijn kinderen persoonlijk kent, hen persoonlijk doorgroet, met elk van hen een eigen verstandhouding heeft, aan elk van hen een eigen roeping heeft gegeven, voor elk van hen een eigen taak heeft weggelegd, elk van hen tot een eigen bestemming voor de eeuwigheid gestadiglijk opkweekt, en daarom niet alleen met allen saam in één algemeene, maar bovendien met elk van hen in een bijzondere betrekking staat, zóó bijzonder als Hij met geen der anderen staan kan.

„Onze Vader!“ maar gelijk een vader die zeven kinderen heeft, aller vader is, en toch onderscheidt, en met elk van zijn kinderen, naar verschil van aard, inborst en karakter, anders omgaat, zoo ook is de Heere onze God aller Vader, en toch van elk onzer Vader in een bijzonderen zin, op een eigen manier, tot ons doordringende op een mystieke wijze, en zich aan ons openbarend in mystieke gewaarwordingen, die een eigen karakter bezitten en een eigen stempel dragen. Hij kent ons en wij zijn van Hem gekend, zóóals dit niet met geen ander persoon, die anders bestaat, het geval kan zijn.

Het is de één Zon, maar die in elke dauw drop anders afslinstert.

Alleen maar, de dauwdrop weet dit niet. Gods kind kan het weten. En als die wetenschap voor hem opgaat, knielt hij neder voor „God, zijn God.“

Onderscheid nu wel.

Van Gods zijde bestond die bijzondere betrekking, die met elk van zijn kinderen een andere is, van de ontvangenis, van de geboorte af; ja, vóór de ontvangenis reeds in de roeping der uitverkorenen van eeuwig.

Het verschil ligt alleen aan onze zijde. Er gaan jaren onzes levens voorbij, dat wij God wel kennen, en een gebedsleven voor zijn aangezicht hebben, maar in gemeenen zin, nog gespeend aan het bijzondere. Een bidden zooals anderen bidden. Een van Gods kinderen, maar nog niet aan u zelvez ontleend als zulk een kind, waarin iets eigens van den Vader tot uitdrukking komt.

Maar uit dat algemeene scheidt zich dan van lieverleê het bijzondere af. Wat ons een eigen karakter leent, een eigen roeping geeft, een eigen persoon doet zijn, begint met den Heere onzen God in een bijzondere gemeenschap te treden. En nu is het de ondoorgroefelijke rijkdom onzes Gods, dat Hij, die alle deze zijn kinderen met een eigen aanzet en een eigen roeping schiep en uitverkoopt, voor een iegelijk van hen juist die bijzondere God zijn wil en zijn kan, die bij hun aard en hun toestand voegt.

Niet een algemeene vervulling voor allen eender, maar voor een iegelijk van hen die bijzondere vervulling die juist zij behoeven.

Niet alleen zijne allerbijzonderste Voorzienigheid. Maar ook de allerbijzonderste zelfontdekking van zijn Goddelijke Majesteit in den spiegel van elks zieleleven.

En als het daartoe komt, dan, maar ook dan eerst, klimt vanzelf, ongedwongen, uit het hart de jubel der aanbidding op: „o, God, mijn God!“

Amsterdam, 30 Juni 1905.

Onze Universiteitsdag.

De feestelijke herdenking van het vijf en twintig-jarig bestaan onzer Vrije Universiteit op de jaarvergadering der Vereeniging voor Hooger Onderwijs te 's-Gravenhage, Donderdag 6 Juli a.s., mag onder den indruk van onze politieke nederlaag niet lijden.

Zeker, tot hooggestemde feestvreugde is ons Christenvolk niet in staat, nu de uitslag van de stembus onze verwachtingen zoo droef teleurstelde. Het feit, dat ons Ministerie, dat zoo kloek de Christelijke beginselen voorstond, thans tot afreden gedwongen is en we straks weer een liberaal bewind krijgen, waarvan voor onze Christelijke volksbelangen niets goeds te wachten is, werpt een schaduw over onze jaarvergadering. En meer dan een Halleluja zal een: Uit de diepte roep ik toe u, o God, de toon zijn, waarin het lied wordt ingezet.

Maar laat ons om deze ernstige beproeving, die ons deel werd, niet vergeten Gode

den dank te brengen voor de weldaden ons geschonken. Dat onze Vrije Universiteit een kwarteeuw bestond en standhield, trots alle bespottend en smaad onzer tegenstanders is een genade van onzen God. En al mag op dit oogenblik de hemel donker zijn van wolken, we zouden ondankbaar zijn, wanneer we geen oog hadden voor de teekenen van Gods trouwe liefde in de instandhouding onzer Hoogeschool ons geschonken.

Laat daarom ons Calvinistisch volk op 5 en 6 Juli te 's Hage niet ontbreken. Wordt eerst onder leiding van Ds Westerbeek van Eerten in ernstige smeeking het goede voor onze Vrije Universiteit van het aangezicht des Heeren gesmeekt. En zij er dan den volgende dag weer die hartelijke, opgewekte en bemoedigende toon, die bewijst, dat we wel geslagen, maar niet verslagen zijn.

In onze Vrije Universiteit ligt een vesting, die onze vijand ons niet ontrukken kan. Daar worden de wapenen gesmeed om den volksgeest om te zetten. En al moesten we heden de nederlaag lijden, we willen aan onze tegenstanders toonen, dat we daarom geen gedemoraliseerde troep zijn, maar terugtrekken, om straks met nieuwen moed den strijd te aanvaarden.

We hebben van God een macht ontvangen, die de wereld overwint. Dat is ons geloof. En zoolang dat schuld des geloofs blijft opgeheven, behoeven we voor geen ondergang te vreezen.

De medische wetenschap.

I.

Herwinning van den Christelijken invloed ook op het gebied der medische wetenschap, blijft een der eerste eischen van ons Christenvolk.

Om tweeërlei reden. Vooreerst, omdat het voorbeeld van onzen Heiland, die rondging predikende en kranken genezende, voor een iegelijk, die in Hem geloof, een nauwen band heeft gelegd tusschen de Christelijke religie en de geneezing der kranken.

De mensch mag niet dualistisch uiteengelegd in ziel en lichaam, alsof de ziel alleen verlossing noodig had en het lichaam slechts de kerker is, uit welks banden de ziel hoe eerder hoe beter bevrijd wordt.

Ziel en lichaam beide vormen den mensch. God verbond ze in de schepping in harmonisch verband. En waar door de zonde beide ziel en lichaam verdorven werd, daar schittert de ontfermende liefde van onzen Heiland juist daarin, dat Hij als geneesmeester van ziel en lichaam optreedt. Zonde en krankheid, blindheid van ziel en van lichaam, geestelijke en lichamelijke dood, zijn beide de werken des duivels, die Christus als Verlosser verbreken komt. En in de geneezing van allen, die kwalijk gesteld waren, openbaart Hij, niet minder dan in Zijn reddende liefde voor verloren zielen, het hooge doel van Zijn komst.

Reeds daarom kan de geneeskunde niet aan de ongelovige wetenschap worden overgelaten. Al is ze vrucht van de gemeene genade Gods; al draagt ze ook buiten de schaduw van het Kruis een schat van zegen voor de lijdende menscheit, toch wordt ze eerst in verband met de Christelijke religie geadeeld en tot haar ware doel geleid.

Maar niet minder dringt hier de praktische behoefte.

Niet met den advocaat of literator, den filosoof of natuurkundige, maar wel met den dokter komt het volk telkens in aanraking. Hij komt binnen in uw woning, slaat een blik in de intieme verhoudingen, staat aan het krank- of sterfbed uwer lieven, beslist over gevaarlijke operaties, deelt uw leven in zijn meest spannende en schokkende momenten. En waar in zulke oogenblikken het hart behoefte heeft aan een raadsman, die God vreest, die niet alleen voor den nood van het lichaam, maar ook voor dien der ziel voelt, die in smart en rouw een oog richtten kan op Hem, die slaat maar ook heelt, daar is het hovenal om Christelijke dokters, dat ons Christenvolk vraagt.

Nu hebben we zeker dankbaar te zijn, dat in den laatsten tijd het aantal onzer Christelijke geneesheeren toeneemt. Menig jong man uit Christelijken huize wijdde zich met opzet aan deze studie en wist, trots het door en door materialistisch onderwijs aan onze neutrale Staatsuniversiteiten, zijn geloof te bewaren. We zijn reeds een kring van Christelijke geneeskundigen rijk, waaronder mannen zijn van onbetwistbaar talent en rijken aanleg.

Maar met dat al zijn we er niet.

Er moet komen een christelijke medische faculteit. Een school, waar het onderwijs door den geest van Christus gedragen en beziel wordt. Waar onze jonge mannen niet te worstelen hebben met het materialisme hunner hoogeleraars, maar in het onderwijs zelf steun ontvangen voor het geloof. Waar de moeilijke vraagstukken, die ook op dit gebied zich voordoen, worden ingedacht en onderzocht bij het licht van Gods Woord, en zoo raad en advies hun kan worden geschonken. Waar bovenal tegenover de onheilige theorieën en zedeloze voorschriften eener indifferente wetenschap weer de heilige Banier der Christelijke wetenschap wordt opgeheven.

Daarom verblijdt het ons, dat aan de Vrije Universiteit ernstig gedacht wordt, om de eerste stappen op dezen weg te zetten. Zeker, de bezwaren zijn bergenhoog. De inrichting eener behoorlijke medische faculteit eischt meer dan thans het heele budget der Vrije Universiteit bedraagt. Wat de geneeskundige faculteit der Gemeentelijke Universiteit jaarlijks aan salaris van hoogeleraars, stichting en onderhoud van laboratoria en ziekenhuizen kost, gaat onze krachten nog verre te boven. Het schijnt haast alsof men met de hand aan den hemel wil reiken, wanneer een Hoogeschool, die

met zoo bescheiden krachten werken moet, reeds aan een medische faculteit denkt.

Maar het geloof rekent niet met de bezwaren, maar vraagt in de eerste plaats naar wat God wil. Het heeft vertrouwen in de overvaardigheid van ons volk, in de groeikracht onzer beginselen, het hoopt op de goedertierenheden des Heeren.

In dat geloof wil de Vrije Universiteit het stekje planten, waaruit straks een boom worden kan.

Eerstige onderhandelingen hebben reeds plaats gevonden met de Vereeniging voor Christelijke verzorging van krankzinnigen, om tot gemeenschappelijke actie te komen. Ds. Brummelkamp hield op de vergadering dezer vereeniging een warm en beziel pleidooi voor samenwerking. En we twijfelen niet, of die samenwerking zal er komen, omdat de nood van onzen tijd er toe dringt.

De bedenking van Hervormde zijde geopperd, dat deze Vereeniging haar kerkelijk neutraal karakter zou prijsgeven door met de Vrije Universiteit in relatie te treden, is ten eenenmale onjuist. Want de Vrije Universiteit heeft voor hare niet-theologische faculteiten nooit het lidmaatschap van een bepaalde kerk tot eisch gesteld.

Ze deed dit met opzet.

Op theologisch gebied kunnen de verschillende kerken niet samenwerken. Daar gaat de scheidslijn kerkrechtelijk te diep voor.

Maar op juridisch en medisch, op literair en filosofisch gebied is een breed terrein, waar gemeenschappelijke actie zeer wel mogelijk is. Is Talma niet even beslist antirevolutionair als Heemskerk? Staat een Bakhuus Roozeboom minder hoog aangeschreven bij onze Hervormde broeders omdat hij tot de zonen der separatie behoort? En heeft omgekeerd Dr. Bouwman van Loosduinen minder sympathie in onzen kring, omdat hij lid is der Nederlandsche Hervormde kerk?

Onze kerkelijke staketsels zijn nog niet zoo hoog geworden, dat we niet over die omheining heen elkander de broederhand reiken kunnen, waar het belangen geldt, die ons als christenen saam verbinden. En het hoog belang van een christelijke medische faculteit te bezitten, weegt te zwaar, dan dat kerkelijke engbartheid als rem-schoen dienst mag doen.

We hopen dan ook, dat noch de Vereeniging tot christelijke verzorging van krankzinnigen noch de Vrije Universiteit zich van het goede spoor zullen laten afbrengen.

Hier geldt, dat eendracht macht maakt. En zonder eendrachtige samenwerking komt er van een christelijke medische faculteit niets.

Te meer zou dit te betreuren zijn, omdat ook op medisch gebied een kentering te bespeuren valt, die zeker onze beginselen in het geveik komt.

Een teeken des tijds mag in dit opzicht genoemd het zeer merkwaardige boek, dat pas verscheen van de hand van Dr. B. W. Schultetus Aeneae onder den titel: *De Renaissance der Medische wetenschappen met een terugblik op Hippocrates.*

Merkwaardig mag dit boek reeds daarom heeten, omdat hier een medicus van professie zoo onbarmhartig den staf breekt over de gebrekkige opvoeding, die onze artsen aan de Universiteiten vinden.

De artsenwet, die in de wereld kwam om het peil der vakmensen te verhoogen, heeft echter onnoembaar schade aangebracht aan de wetenschappelijke medische wereld. Het peil der medicus is sterk gedaald en zal nog veel dieper dalen. Alleen zich zeer hoog voelende medicus zullen, van hunne roeping bewust, buiten de reclame en charlatanerie kunnen blijven ofschoon ze daardoor zeer groot materieel na-deel moeten lijden.

Men weet toch, dat het publiek bedrogen wil zijn, en alleen hij, die zich van zijn plicht bewust is, weet ook, dat al is dit zoo, hij niet geraden is het publiek te bedriegen. De wetenschappelijke ontwikkeling die van den arts gevraagd wordt, doet hem getal ongevraagd aan de behoefte toeneemen. Er zijn er nu reeds te veel en er zullen binnen de eerste jaren zooveel „te veel“ komen, dat het gevolg niet zal uitblijven. Men zal een zoogenaamd wetenschappelijk proletariaat krijgen.

Dit is in 3er lei opzicht zeer nadeelig.

De slecht ontwikkelde en allesbehalve wetenschappelijk opgeleide vakmannen zullen jakkeren om in de praktijk te komen en hun kost te verdienen. Ze zullen een glimpe vormen, verre buiten de wetenschappelijke wereld staan. Omdat hun eenige kennis zoo exclusief is, zullen zij zelve geexclueerd worden. Het publiek zal worden — men zou haast zeggen dat het verdiend is — als een hoop wild, waarop jacht gemaakt wordt door stroopers, welke van die jacht moeten leven.

Dit is een direct nadeel van algemeene strekking, waartegen noch wetten, noch verordeningen iets zullen vermogen. Het is bovendien zoo immoreel mogelijk. Want het publiek, zegt reeds Hippocrates, snapt er niets van, hoort de goede en slechte medici praten en scheert ze allen over een kam.

Men zal met profane handen ingrijpen in de Goddelijke harmonie en als op godgeklagde wijze die harmonie moedwillig zal zijn verstoord, zullen vele levens worden vernietigd, om zelt in 't leven te kunnen blijven. Immoreel is dit, doch het zal gebeuren, want men zal nog meer gaan toegeven aan de zucht om eens onder 't mes te komen. Want het behoort zoo men haast zeggen, tot een fatsoenlijke opvoeding minstens eenmaal in 't leven geopeerd te zijn. O mijn God, wat een ellende.

En toch zeg ik niet te veel en beroep mij op de opinie van een mijner vrienden, een der meest beroemde operateurs uit ons vaderland. We zaten te spreken en wel over het verband veel opereeren, of liever, geopeerd worden. Op eens regt hij met een brusque beweging, ja, ge hebt gelijk, er wordt te veel te veel geopeerd en toen ik hem opmerkte, of niet daaraan de auri sacra fames de schuld kon zijn, was zijn even beslist antwoord. Zeker, niets anders.

Dit zou m. i. worden voorkomen, als de medicus minder in getal, doch meer ontwikkeld waren en hooger stonden.

Het derde nadeel is, dat aan de wetenschap geen dienst wordt gedaan, door broodjagende vakmannen als konijnen te fokken; — men schied die zich niet thuis gevoelen in een hoog beoefend gezeelschap, die hun mond moeten houden als er niet over een „mooi geval“ wordt gesproken. Advocaten hebben, men zou haast zeggen, uit haat, of uit onbekendheid met het wezen der zaak, ons in de artsenwet die parten gespeeld. Men zou echter dat „gemut irritabile“ eens hooren oereeren, wanneer een medicus als minister doordreef, dat deurwaarders, als ze een praktisch examen deden, tot hunne collega's werden benoemd. Toch is het een feit, dat vele deurwaarders in de praktijk die tegenwoordig veel door de advocaten wordt uitgeoefend, zeer bruikbare mannen blijken te zijn, zelfs meer praktisch ontwikkeld dan menig advocaat. Maar ik hoor hen al: „dat zijn toch geen juristen“. Volkomen juist, maar een arts, zonder solide wetenschappelijke voorbereiding, is evenmin een medicus naar den eisch, doch een vakman, een man van een gilde.

Indien een leek op dergelijke wijze over onze artsen zich uitliet, zou een kreet van verontwaardiging uit heel de doctorenwereld opgaan en hij als lasteraar gebrandmerkt worden. Hier is het een doctor zelf, die klagen komt wat reeds lang gefluisterd werd, dat de opleiding onzer medici veel meer heeft van een dressuur voor hun vak, dan van een ernstige wetenschappelijke voorbereiding.

Een der voornaamste fouten van de bestaande opleiding nu zoekt Dr. Schultetus Aeneae daarin, dat de historische studie geheel verwaarloosd wordt, en zijn gehele geschrift dient om te doen zien, hoeveel uit de oude geneeskundige werken ook voor onze dagen nog te leeren valt.

In andere landen, met name in Frankrijk, neemt het onderwijs in de geschiedenis der geneeskunde een hooge plaats in. Alleen te onzent wordt er niet aan gedaan. En het getuigt voor ons Christelijk Ministerie, dat het gepoogd heeft ook in deze leemte te voorzien, en te Leiden een hoogleraar benoemde, die dit vak opzettelijk onderwijzen zou.

Het belang van dit vak voor ons Christelijk beginsel springt in 't oog.

Nog maar al te vaak toch bestaat in de kringen der geneeskundigen de gedachte, alsof eerst de vorige eeuw de geboorte dezer wetenschap bracht. Zoolang het Christelijk geloof de Hoogeschool beheerschte, zoo luidt de uitspraak der moderne wetenschap, kon de geneeskunde niet tot rechten bloei komen. Toen de slavenboeien vielen, toen de wetenschap weer zelfstandig werd, kon haar hooge ontwikkeling aanvangen. Met het verleden maakt men daarom tabula rasa. Men vraagt er zelfs niet naar. Tevreden met de schitterende ontdekkingen in de vorige eeuw gedaan, acht men alle anderszoo naar de historie, naar de schatten door onze vaders nagelaten, verloren moeite. Wie zelf door eigen inspanning schatrijk geworden is, ziet niet meer om naar de erfenis van een vroeger geslacht.

In dat hooggestemde lied van eigen lof nu zingt Ds. Schultetus Aeneae niet mede. Al ontken hij volstrekt niet, dat ook de medische wetenschap evenals de andere wetenschappen reuzenvorderingen gemaakt heeft, de voorstelling alsof een vroeger geslacht in barbaarsche onwetendheid verzonken lag, is volgens hem onjuist. Zijn historische studie heeft hem juist omgekeerd doen zien, dat menige „schitterende ontdekking“, waarop onze tijd prat gaat, reeds eeuwen vroeger gedaan is, en nog onopgemerkt tusschen de geel geworden bladen hunner stofige folianten school. En de bewijzen, die hij hiervoor aanvoert, zijn metterdaad schlagend. Zelfs de werken van Hippocrates den grooten Griekschen geneesmeester, blijken nog de moeite der bestudeering ruimschoots te beloonen.

Reeds daardoor is deze historische studie voor ons een aanwinst. Ze breekt de hoogmoedige pretentie van de wetenschap af. Ze toont, dat ook in vroeger eeuw, toen het Christelijk geloof machtig was, met name in de 16de eeuw, de medische wetenschap reeds een hoog standpunt heeft ingenomen. Ze lozenstraft de bewering, alsof eerst met de ontkenning der wetenschap haar hooge vlucht begonnen was.

Staatstractementen.

I.

De bewering van Dr. Wagenaar en Prof. Viisscher, dat onze Gereformeerde Vaders de zorg voor de predikantstractementen aan de Overheid wilden overlaten en dit zelfs officieel in hare bijbelijden hebben uitgedrukt, is voor de vierschaar der historie kwalijk te handhaven.

Over het feit toch, dat vóór 1572 aan geen staatstractement gedacht is, kan moeilijk twijfel bestaan. Men kan gerust alle acta der Synodes vóór 1572 nazien, en nergens is van staatstractementen sprake. Overal wordt als van zelf sprekend verondersteld, dat de gemeenten te zorgen hebben voor het onderhoud der predikanten, en worden collecten aanbevolen voor de opleiding van arme studenten. En evenmin vindt men enig spoor van dit denkbeeld in de werken van de toongevende leiders der dagen, zooals Datheen, Moded, Guido de Brès, Marnix van St. Aldegonde. Onze kerken gingen toen onder het kruis der vervolging gebogen, ze boden zelfs drie miljoen aan Philips om vrijheid van prediking te krijgen, en de gedachte aan financiëlen steun van de Overheid kwam zelfs niet bij hen op.

En dat kon te minder, omdat ook de tractementen der Roomsche geestelijkheid niet uit de Staatskas betaald werden, maar uit kerkelijke middelen. Volgens het Canonieke Recht moesten de gemeentelieden zelf zorgen voor de bezoldiging der pastoors door het geven van tienden. Terwijl voorts de rijke inkomsten uit kerkelijke goederen, fundatien, stichtingen enz. in het onderhoud

der geestelijke het Staatsbudget tractementen onbekend iets. baar wezen, t heid geestich zich te nemei sche Kerk no

Waar onze opgesteld, mi taak der Ov aan denheilig uitgelegd, als heid de taal tractementen is noch gran verdedigen.

Grammatica de hand te h dienst, niet i de Overheid l bediening des ongestoord p tractementen

En historia dat onze Conl aan Staatsrat noch bij de l weging is opg

Zoo blijft d of na 1572 i heeft plaats g toen verklaar houd der pre Overheid bein blijft van heel

en Dr. Wager Ook hier n worden.

De quaestie 1572 bij d hebben. Dat is de vraag, o als beginsel l Overheid verp menten te bet sprake van wa heid doen m

krachten's ha is te doen. I het is haar an interpretatie j juist is, dan h Confessie de predikantstract uit haar eigen vraag: wie h te bezoldigen, woord hebben ben dat niet Overheid d l

Zoodra de voelt ieder d stelling aan o Gods Woord i in het Nieuwe ping der Ove Paulus scherpt 6: 6, 1 Tim. 7: 9, 11, 13, i in, dat zij voo de Woords te reformeerde K dat Goddelijke geleerd hebben de Overheid e had! Wie dat niet en doet h

Het is dan o hoe Prof. Vis tot zulk een u den, waar ell beslist en duik verklaard heeft

Het bewijs d leveren.

In de Kerke de Synode te laatst door d bekrachtigd, s woorden, dat terende de gem denaren van i zoren. De zo predikanten ko de gemeente en wie de woorden recht in strijd leggen, kan en volgens onze l Overheid is om

Zelfs kan me

Er zijn mette Kerken enkele die dit zuivere deele wilden pri die in den hof of meer onder l van de Libertij door Prof. Vis bewijst dat. Tri van Taffijn ken der Gereformee niet behoorde

Het beroep op meerde autorite lukkige vodst.

Welnu, deze zeer goed gev Kerkenorde die heid voor de t niet paste. Ze h ingediend om A er voortaan g Kerkeraad, of a nat voor het beho Voetius deelde i

Tom I t. x. p. toe, dat onze K stel niet zijn i gebeuren zoo z lid of de Over predikant betaal vallig. In haar K uit te drukken geldende recht i is en dit Godd meente voor het heeft te zorgen.